

Marzanna Bogumiła Kielar, Aneta Gop

Miłość pedagogiczna w świetle zaawansowanych wersji Integralnego Pluralizmu Metodologicznego

Studia z Teorii Wychowania 8/3 (20), 71-84

2017

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Marzanna Bogumiła Kielar, Aneta Gop

Chrześcijańska Akademia Teologiczna w Warszawie

Miłość pedagogiczna w świetle zaawansowanych wersji Integralnego Pluralizmu Metodologicznego

Wprowadzenie

Integralne podejście do badań naukowych wywodzi się z przybliżonej już polskiemu czytelnikowi metateorii integralnej współczesnego amerykańskiego myśliciela Kena Wilbera. Stanowi formę badań mieszanych, które łączą metodologie jakościowe z ilościowymi wedle zasad wywiedzionych z teorii. Podejście to umożliwi głębokie, wielopoziomowe poznanie badanego zjawiska poprzez dotarcie do czterech ekwiwalentnych wymiarów istnienia (czterech ćwiartek), tj. intencjonalnego, kulturowego, behawioralnego oraz systemowego^{1,2}.

Model spektralny badania integralnego

Dojrzałe badanie integralne wykorzystuje metody i techniki z niemal wszystkich rodzin (kategorii) metodologicznych, tj. fenomenologii, strukturalizmu, hermeneutyki, etnometodologii, teorii *autopoiesis*, empiryzmu, teorii społecznej *autopoiesis* oraz teorii systemów. Jednakże by móc uznać badanie za odpowiadające wymogom badania integralnego, nie zawsze trzeba

¹ Zob. S. Esbjörn-Hargens, *Integral research: A multi-method approach to investigating phenomena*, w: „Constructivism in the Human Sciences” 2006 nr 11(1). M.B. Kielar, *Integralna wizja Kena Wilbera i jej zastosowanie w edukacji*, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, Warszawa 2012; M. Kielar, A. Gop, *Integralny Pluralizm Metodologiczny. Teoria i badania naukowe*, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, Warszawa 2012.

² Por. Sean Esbjörn-Hargens, Ken Wilber, *Toward a comprehensive integration of science and religion: A post-metaphysical approach*, w: *The Oxford Handbook of Religion and Science*, red. P. Clayton, Z. Simpson, Oxford University Press, Oxford 2006, s. 526.

spełnić warunek włączania metod z większości, jeśli nie ze wszystkich, kategorii metodologicznych. Nicolas Hedlund rafinuje i poszerza rozumienie badania integralnego, a wyróżniając jego poziomy, formuje model spektralny badania integralnego³. Na najniższym poziomie, twierdzi Hedlund, mniej istotny jest stopień rozciągłości metodologicznej badania (ilość stosowanych metodologii), aniżeli stosowanie ram i zasad Integralnego Pluralizmu Metodologicznego (IMP), które wyznaczają orientację metodologiczną (ale też epistemologiczną i ontologiczną) wykorzystywanego w badaniach podejścia. „(...) Na pierwszym poziomie badanie integralne jest definiowane w relacji do głębi interpretacyjno-perspektywicznej oraz przejrzystości epistemiczno-metodologicznej, poprzez którą badacz rozumie i refleksyjnie sytuje całość procesu badawczego”⁴. Zatem, jeśli badacz zechciałby rozpatrywać miłość pedagogiczną jako przedmiot badania przy użyciu jedynie dwóch metod z indywidualnej ćwiartki subiektywnej⁵, badając tylko własne doświadczenie miłości pedagogicznej (fenomenologia) i jej względnie trwały sposób przeżywania (strukturalizm), jego dociekania należałoby umieścić na poziomie pierwszym badania integralnego⁶. Badanie integralne z poziomu drugiego różni się od eksploracji z poziomu pierwszego tym, że badacz wykorzystuje przynajmniej dwie metody: jedną jakościową oraz jedną ilościową. Na poziomie trzecim modelu spektralnego badanie integralne wykorzystuje już metodologie pierwszej, drugiej i trzeciej osoby, zaś na poziomie czwartym, najwyższym, w badanie włącza się co najmniej jedną metodologię z każdej z sześciu rodzin metodologicznych. Dociekanie badawcze pomija najczęściej teorie *autopoiesis* oraz społecznej *autopoiesis*, choć ideałem badania integralnego na tym poziomie wciąż pozostaje wykorzystanie metodologii z wszystkich ośmiu rodzin metodologicznych (Por. Tab. 1).

³ Zob. N. Hedlund, *Integrally Researching Integral Research: Enactive Perspectives on the Future of the Field*, w: „Journal of Integral Theory and Practice” 2010 nr 5(2), s. 1–30.

⁴ Tamże, s. 10.

⁵ Kwalifikowanie danej metody do badania powinno być powiązane z racjonalnym wykluczeniem innych metod ze schematu badania. W przypadku badania integralnego jest to szczególnie istotne, bowiem badacz integralny powinien mieć świadomość istnienia ośmiu odrębnych rodzin metodologicznych, a zatem winien uargumentować wybór danej ścieżki postępowania badawczego także poprzez wykluczenie innych. Por. tamże.

⁶ Warto nadmienić, iż badacz winien przejść przez wszystkie etapy procesu badawczego, czyli projektowanie badania, implementację, analizę uzyskanych danych oraz ich interpretację i walidację. Por. Tamże, s. 10.

Tabela 1. Model spektralny czterech poziomów badania integralnego

Poziom 1	Poziom 2	Poziom 3	Poziom 4
<ul style="list-style-type: none"> • Ukierunkowany refleksyjnie i zaznajomiony z wszystkimi głównymi etapami procesu badawczego z wykorzystaniem IMP i (kilku z) jej zasad (standardów i reguł) • Refleksyjne ujawnienia przynajmniej niektóre z aspektów epistemologicznych i metodologicznych działania • Posługuje się jakościowymi albo ilościowymi metodologiami 	<ul style="list-style-type: none"> • Ukierunkowany refleksyjnie i zaznajomiony ze wszystkimi głównymi etapami procesu badawczego z wykorzystaniem IMP i (kilku z) jej zasad (standardów i reguł) • Refleksyjnie ujawnienia aspekty epistemologiczne i metodologiczne działania • Wykorzystuje przynajmniej jedną jakościową i jedną ilościową metodologię • Systematycznie konsoliduje zbiory danych 	<ul style="list-style-type: none"> • Ukierunkowany refleksyjnie i zaznajomiony ze wszystkimi głównymi etapami procesu badawczego z wykorzystaniem IMP i (kilku z) jej zasad (standardów i reguł) • Refleksyjnie ujawnienia aspekty epistemologiczne i metodologiczne działania • Wykorzystuje metodologie pierwszej, drugiej i trzeciej osoby • Systematycznie konsoliduje zbiory danych 	<ul style="list-style-type: none"> • Ukierunkowany refleksyjnie i zaznajomiony ze wszystkimi głównymi etapami procesu badawczego z wykorzystaniem IMP i (kilku z) jej zasad (standardów i reguł) • Merytorycznie i refleksyjnie ujawnienia aspekty epistemologiczne i metodologiczne działania • Posługuje się wieloma metodologiami pierwszej, drugiej i trzeciej osoby (rodziny metod 1,2,3,4,6,8) • Systematycznie konsoliduje zbiory danych

Źródło: N. Hedlund⁷.

Hedlund dowodzi istnienia jeszcze piątego, najwyższego poziomu badania w pełni integralnego, które wymagałoby eksploracji nie tylko w zakresie ośmiu rodzin metodologicznych, ale także w zakresie konstytutywnych składowych integralnego modelu AQAL (*all quadrants, all levels*): (1) stanów, to jest czasowego występowania danych przejawów rzeczywistości w czterech ćwiartkach, (2) poziomów rozwoju w każdej z ćwiartek, (3) linii rozwojowych oraz (4) typów, czyli rozmaitych wzorów, stylów, które mogą pojawiać się na każdym głównym poziomie rozwoju w ewoluującej macierzy czterech ćwiartek.

⁷ N. Hedlund, dz. cyt., s. 10.

1. Stany świadomości w kontekście badań nad miłością pedagogiczną można badać przy użyciu wywiadu, obserwacji czy introspekcji. Każdy z zaobserwowanych w badaniach stanów, powiązanych z lub wywołanych sytuacją pedagogiczną, można zaklasyfikować zgodnie z założeniami modelu integralnego AQAL. Subiektywnie odczuwana radość czy doświadczenie przepływu podczas zajęć lekcyjnych da się zaklasyfikować do wymiaru subiektywnego (Górna Lewa ćwiartka). Doświadczane podczas zajęć stany grupowe świadomości – poczucie jedności z innymi podczas pracy zespołowej, zbiorowa fascynacja zagadnieniem itp. – przynależą do wymiaru kulturowego (Dolna Lewa ćwiartka). Obiektywnie mierzalne stany zachowania zostaną przyporządkowane wymiarowi behawioralnemu (Górna Prawa ćwiartka), zaś pozytywną atmosferę związaną z nierestrykcyjną polityką szkoły odnajdziemy w wymiarze systemowym (Dolna Prawa ćwiartka) (Por. Tab. 2).

Tabela 2. Przykład wykorzystania modelu AQAL w klasyfikacji stanów

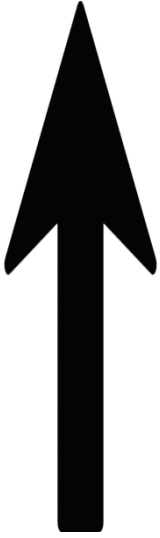
Górna Lewa	Górna Prawa
<p>Self i Świadomość</p> <p>Stany indywidualne (emocje), jak szczęście, radość, doświadczenie wglądu, wzruszenie, stan przepływu (flow), doznania szczytowe (peak experiences), graniczne, dekoncentracji itp.</p>	<p>Mózg i Organizm</p> <p>Stany zachowania, np. śmiech, okrzyki, wołanie. Stany biologiczne, np. zdrowie, choroba Stany hormonalne, np. dojrzewanie płciowe uczniów</p>
JA	TO
MY	TE
<p>Stany grupowe: euforia, fascynacja, zachwyty, grupowe przeżywanie piękna</p>	<p>Stan ekonomiczno-finansowy szkoły, ogólna atmosfera panująca w szkole</p>
<p>Kultura i Światopogląd</p>	<p>System społeczny i Środowisko</p>
Dolna Lewa	Dolna Prawa

Źródło: A. Gop – opracowanie własne na podst. S. Esbjörn-Hargens⁸.

⁸ Por. S. Esbjörn-Hargens, *An overview of Integral Theory: An all-inclusive framework for the twenty-first century*, w: *Integral theory in action: Applied, theoretical, and constructive perspectives on the AQAL Model*, red. tenże, SUNY Press, New York 2010.

2. Poziomy miłości. W badaniach nad miłością pedagogiczną badane zjawisko można uchwycić wertykalnie, poprzez rejestrację stadiów (poziomów) rozwoju uczuć nauczycielskich. Rozwój miłości postępuje podobnie do wzrostu osobowego w wielu liniach, wedle tych samych ogólnych etapów modelu rozwojowego: od stadium przedkonwencjonalnego, przez konwencjonalne do postkonwencjonalnego i podąża ku stadiom wyższym (por. Ryc 1). W najniższym stadium miłość charakteryzuje skupienie się na egocentrycznych pobudkach, zamknięcie we własnej perspektywie pojmowania i doświadczania. Miłość jest tu postrzegana przez pryzmat własnych potrzeb osoby, w końcu – jako wyraz patologii etapu – kształtuje się jej względnie trwała forma: miłość narcystyczna. W kolejnym, konwencjonalnym stadium, perspektywę egocentryczną zastępuje grupowa, co skutkuje ekspansją i rozwojem miłości w kierunku innych osób - partnera, dziecka, najbliższej rodziny. W postkonwencjonalnym stadium rozwoju miłości tworzy się konstrukt miłości światocentrycznej, miłości w stosunku do wszystkich ludzi, ale stadium to nie wyczerpuje jeszcze teoretycznych możliwości rozwojowych. Na najwyższych dwóch poziomach stadium post-postkonwencjonalnego: multi-swiatocentrycznym i kosmocentrycznym, miłość jest postawą wyrażaną w stosunku do wszystkich ludzi i innych bytów, a także wszystkich czujących bytów we wszystkich światach.

Rycina 1. Poziomy rozwoju miłości (na podstawie poziomów rozwoju moralności)

KOSMOCENTRYCZNY	5-OS AŻ DO N-TEJ	WSZYSTKIE CZUJĄCE BYTY WE WSZYSTKICH ŚWIATACH
POST-POSTKONWENCJONALNY - MULTI-ŚWIATOCENTRYCZNY	4-OS.	WSZYSCY LUDZIE I INNE BYTY, PLURALISTYCZNA
POSTKONWENCJONALNY - ŚWIATOCENTRYCZNY	3-OS.	WSZYSCY LUDZIE, UNIWERSALISTYCZNA
KONWENCJONALNY - ETNOCENTRYCZNY	2-OS.	MY, RODZINA, PLEMIEŃ, NACJA
PRZEDKONWENCJONALNY - EGOCENTRYCZNY	1-OS.	JA
Poziom	Złożoność perspektywy	Koncentracja

Źródło: K. Wilber, T. Patten, A. Leonard, M. Morelli⁹.

1. Eksplorując w procesie badawczym **linie rozwoju**, czyli odrębne zdolności można je zaklasyfikować do poszczególnych ćwiartek. Przykładowe linie, które badacz uzna za istotne (przydatne) w uchwyceniu fenomenu miłości pedagogicznej w wymiarze intencjonalnym, to linie emocji, tożsamości i potrzeb. W wymiarze kulturowym mogą to być linie grupowych wartości, zwyczajów; w wymiarze behawioralnym – zdolności kinestetyczne, w wymiarze systemowym zaś linia rozwoju systemu oświaty.
2. W obszarze badań nad miłością pedagogiczną badacz integralny może chcieć mapować przydatne wzory, czyli **typy**. W wymiarze intencjonalnym mogą to być typy osobowości, wzory męskości/kobiecości; w wymiarze behawioralnym – typy zachowań; w wymiarze kulturowym typy więzi, w wymiarze systemowym zaś typy struktury organizacyjnej w szkole czy klasie.

⁹ K. Wilber, T. Patten, A. Leonard, M. Morelli, *Integral Life Practice: A 21st-Century Blueprint for Physical Health, Emotional Balance, Mental Clarity, and Spiritual Awakening*, Shambhala, Boston&London 2008, s. 257.

Niektóre fazy badania integralnego

Badanie integralne można osadzić w ramach metod mieszanych lub quasi-mieszanych¹⁰, wykorzystujących w dociekaniach badawczych na równi ze strategiami jakościowymi także ilościowe. Jak każde badanie, także badanie integralne musi przejść przez wszystkie merytoryczno-techniczne fazy procesu badawczego, od sformułowania problemu badawczego (problemów badawczych) ze sprecyzowaniem założeń ontologicznych, epistemologicznych i metodologicznych, po wnioskowanie i interpretację, służące eksplikacji uzyskanych wyników oraz nakreślaniu nowych obszarów do dalszych badań. We wnioskowaniu multimetodologicznym istotny jest dobór metod właściwych aspektom badanego problemu, jednakże w badaniu integralnym istotną rolę odgrywają ponadto także inne, pozatechniczne aspekty, sprawiające, że badanie nie jest czystym aktem opisu zastanej rzeczywistości lecz świadomym, bezpośrednim procesem jej kształtowania, niewolnym od wpływu indywidualnych motywacji, np. moralnych. Badacze w integralnym procesie badawczym winni zadać sobie pytanie o to, „w jaki sposób możemy przekroczyć rozważanie jedynie technicznej adekwatności struktury naszego badania jako środka ukazującego, co jest prawdą ([funkcja] opisowa [badań – przyp. autor]) oraz powinniśmy zadać sobie pytanie o to, w jaki sposób to zrobić, by było moralnie dobre (normatywna) i piękne (ekspresyjna) w szerszym znaczeniu”¹¹. Projektowanie badania integralnego dotyczącego miłości pedagogicznej winno być zatem wsparte wielopłaszczyznowym rozważaniem dotyczącym m.in. pobudek moralnych badacza, wytyczenia moralnie i technicznie najwłaściwszych sposobów zbadania tego wątku.

Działania badacza integralnego na etapie kodowania i analizy danych powinny wyznaczać trzy zasady: meta-odwzorowanie/modelowanie (*meta-patterning*), niewykluczanie (*non-exclusion*) oraz ustanowienie (*enactment*)¹². Wylanianie rekurencyjnych meta-wzorów można utożsamiać z kategoryzowaniem skompletowanych danych wedle terminów immanentnych teorii integralnej, tj. wymiarów istnienia (czterech ćwiartek), poziomów egzystencji, linii rozwojowych, stanów świadomości czy typów. W wypadku badania miłości (pedagogicznej) przy użyciu wywiadu można kategoryzować dane z transkrypcji stosując ćwiartki jako kategorie kodowania.

¹⁰ Por. N. Hedlund, dz. cyt., s. 24 oraz J. Creswell, A. Tashakkori, *Editorial: Differing perspectives on mixed methods research*, w: „Journal of Mixed Methods Research” 2007 nr 1(4), s. 309-332.

¹¹ N. Hedlund, dz. cyt., s. 14.

¹² Por. Tamże.

Badacz wskazuje wówczas te elementy w wywiadzie, które przynależą każdej z ćwiartek modelu AQAL. Przykładowo, fragmenty wypowiedzi dotyczące duchowej miłości będą przynależne ćwiartce intencjonalnej, te dotyczące fizycznych i obserwowalnych aspektów miłości kodowane będą w ćwiartce behawioralnej.

Z kolei zasadę niewykluczania w badawczym kontekście odnieść można do świadomości istnienia wielu metod analiz danych (w Centrum Badań Integralnych zidentyfikowano 28 różnych metod kodowania) i wyboru jednej z nich ze zrozumieniem faktu jej ograniczoności. Zasadę ustanowienia natomiast pojmować można w kontekście analizowania danych jako refleksyjność, która wspomaga proces interpretowania z jednoczesnym uświadomieniem faktu subiektywizmu interpretacyjnego. Rzeczywistość, którą badacz stara się uchwycić w akcie badawczym nie jest rzeczywistością zastaną, ale nieustannie kształtowaną w procesie interakcji badacza z danymi. Refleksyjne integralne podejście do analizy danych dobrze obrazuje poniższa tabela (Por. Tab. 3) zawierająca pytania, które badacz integralny powinien sobie zadać w trakcie eksploracji.

Tabela 3. Dociekanie refleksyjne w procesie kodowania (kategoryzowania, analizowania danych) w podziale na ćwiartki (*Reflexive inquiry in coding*)

Psychologiczna
<ul style="list-style-type: none"> • Jakie jest twoje odczucie odnośnie tego, w jaki sposób twoja unikalna natura oraz historia życia wpływają na proces analizy badań? • Jakie jest twoje odczucie odnośnie motywów leżących u podłoża badań (np. jak odnoszą się do twojej historii i pochodzenia, relacji z innymi (<i>object relations</i>), dynamiką cienia (<i>shadow dynamics</i>) etc., które mogą wpłynąć na sposób, w jaki analizujesz dane? • W jaki sposób twoje zainteresowania i/lub intuicje duchowe kształtują twoje podejście do analizy? • W jaki sposób twoje zainteresowania zawodowe i ambicje wpływają na to, jak analizujesz dane? • W jakich horyzontalnych strukturach poznania (<i>horizontal structures of knowing</i>) (np. Enneagram, Myers Briggs) masz zwyczaj poruszać się jako badacz? I jak w szczególności wpływają one na interpretację danych w procesie analitycznym? • W jakich wertykalnych strukturach poznawczych (np. poziomach w różnych liniach rozwojowych) przeważnie się poruszasz, a które pomagają ci kształtować spojrzenia na dane powstające w procesie analitycznym?

Kulturowa
<ul style="list-style-type: none"> • Jaki jest powszechny paradygmat naukowy, z którego wychodzę? Na jakie sposoby byłbym skłonny odrzucać albo wstępnie filtrować spojrzenia na dane spoza tego paradygmatu? • W jaki sposób tło kulturowe wpływa na mój sposób analizowania? Jakie normy i wartości z różnych subkultur, do których należę, wpływają na moje podejście do analiz i w jaki sposób? <ul style="list-style-type: none"> ○ Przykład 1. Kultura scjentyzmu przejawia się w badaniach jako tendencja do odrzucania bądź ukrywania kulturowych i psychologicznych wymiarów/czynników wpływających na badanie. ○ Przykład 2. Jakie są normy, wartości i założenia powiązane z kulturą konkretnego akademickiego środowiska, w którym jesteś osadzony?
Behawioralna
<ul style="list-style-type: none"> • Jakie są niektóre z twoich przyzwyczajeń, wzorców zachowania, które wpływają na sposób analizy danych? (np. nawyki związane z pracą, zdolności organizacyjne, uwaga związana ze śledzeniem szczegółów w procesach gromadzenia danych i ich analizie) • Jakie są niektóre z twoich istotnych tendencji poznawczych, które mają wpływ na procesy postrzegania i w jaki sposób mogą wpłynąć na procesy analizy? • Jaki jest twój poziom prędkości czytania i zrozumienia i w jaki sposób może to wpłynąć na stosunek do analiz? • Jaki jest twój poziom płynności i umiejętności technologicznych (np. w pracy z oprogramowaniem kodującym, urządzeniami do nagrywania itp.)?
Społeczna
<ul style="list-style-type: none"> • W jaki sposób dynamika społeczna systemu edukacyjnego, w którym jesteś zanurzony wpływa na twoje badania i podejście do analiz? • W jaki sposób źródła finansowania wpływają na twoje podejście do analiz? • W jaki sposób czynniki technologiczno-ekonomiczne (np. zanurzenie w ekonomii industrialno-kapitalistycznej) wpływa na twoje podejście do badań i analiz? • W jaki sposób dynamika polityczna (na poziomach lokalnym, wojewódzkim, narodowym czy międzynarodowym) wpływa na twoje podejście do analiz?

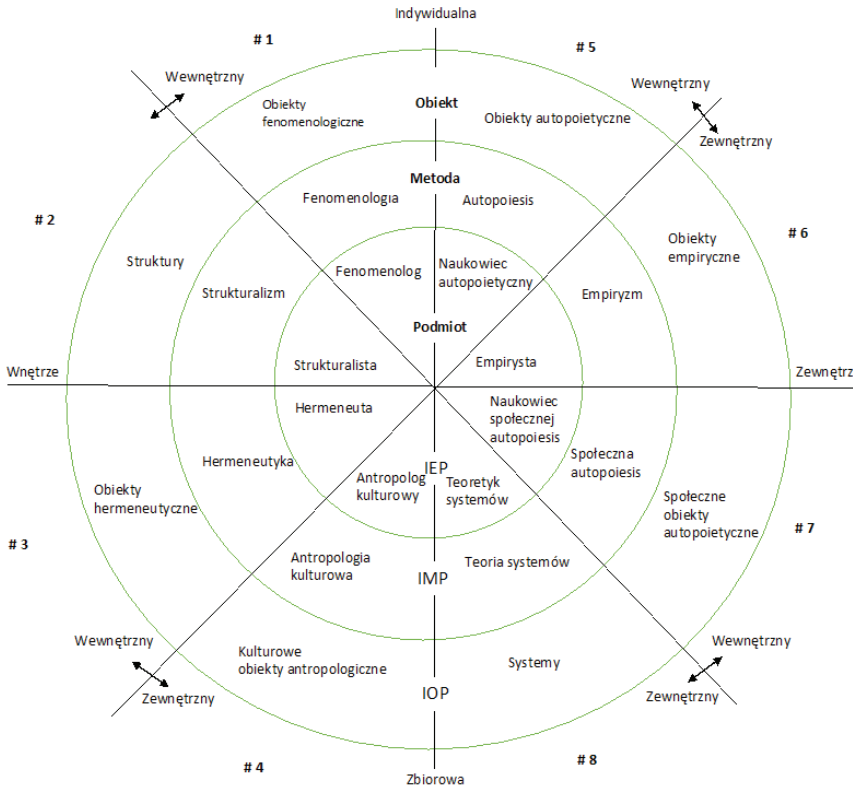
Źródło: N. Hedlund, dz. cyt., s. 20.

Zaawansowany model badania integralnego – Integralny Pluralizm (*Integral Pluralism*)

Sean Esbjörn-Hargens twórczo rozwinął schemat IMP i, wzbogacając go o aspekty ontologiczne oraz epistemologiczne, stworzył rozbudowaną mapę integralnego pluralizmu (IP), którą Bowman nazywa integralnym naukowym¹³ pluralizmem (ISP, *integral scientific pluralism*) (Por. Ryc. 2).

¹³ Bowman używa terminu naukowy dla podkreślenia faktu całościowego czy wszechobejmującego poszukiwania wiedzy – zob. K.J. Bowman, *Integral scientific pluralism*, w:

Rycina 2. Czterdzieści osiem horyzontalnych sfer integralnego naukowego pluralizmu. IEP – integralny pluralizm epistemologiczny; IMP – integralny pluralizm metodologiczny; IOP – integralny pluralizm ontologiczny.

Źródło: K.J. Bowman¹⁴.

W optyce Esbjörn-Hargensa, Esbjörn-Hargensa i Zimmermana oraz Bowmana¹⁵, w przebiegu procesu badawczego na równi z metodologicznymi aspektami badania istotna jest świadomość wymiarów ontologicznych i epistemologicznych. Każde badanie naukowe czerpie bowiem z wiedzy o tym,

„Journal of Integral Theory and Practice” 2012a nr 7(1), s. 57.

¹⁴ Tamże, s. 58.

¹⁵ Zob. S. Esbjörn-Hargens, *Ontology to climate change: Integral pluralism and the enactment of multiple objects*, w: „Journal of Integral Theory and Practice” 2011 nr 5(1); S. Esbjörn-Hargens, M.E. Zimmerman, *Integral ecology: Uniting multiple perspectives on the natural world*, Integral Books, New York 2009; K.J. Bowman, *Integral scientific...*, dz. cyt.; K.J. Bowman, *Holarchical field theory*, w: „Journal of Integral Theory and Practice” 2012b nr 7(3).

(1) czym jest byt, który badacz chce badać, jak jest definiowany, jakie posiada cechy (ontologia);

(2) (a) czym jest prawda, (b) na czym powinno być wsparte poznanie, jakimi metodami dojść do autentycznego poznania, ale też (c) co może stanowić przedmiot poznania i czy podmiot poznający może pozostać niezależny od poznawanego przedmiotu (epistemologia)¹⁶;

(3) jakie są ogólne zasady zawiadujące procesem poznawczym (metodologia ogólna) oraz jakie są procedury poznania naukowego właściwe danej dyscyplinie (metodologia szczegółowa)¹⁷. Badanie integralne, jako badanie multidyscyplinarne, interdyscyplinarne i *cross-dyscyplinarne* musi w szczególności dbać o wspomniane wyżej aspekty całego procesu badawczego, stąd włączenie ontologii, epistemologii w schemat IMP wydaje się, nie tylko z tego z resztą względu, uzasadnione. Esbjörn-Hargens wraz z Zimmermanem¹⁸ stoją na stanowisku, iż zespolenie epistemologicznego pluralizmu (Kto bada?) z metodologicznym pluralizmem (Jak bada?) daje w efekcie ontologiczny pluralizm (Co bada?)¹⁹. Jest to zgodne z postmetafizycznym stanowiskiem głoszącym, że wykorzystanie w badaniu konkretnych praktyk badawczych przyczynia się po części do stworzenia danego fenomenu²⁰. Zatem jeśli miłość zechce eksplorować fenomenolog wykorzystując np. introspekcję, uzyska on obraz zbadanego obiektu fenomenologicznego – szkic głębokiego uczucia. Jeśli zaś zechcemy spojrzeć na fenomen miłości oczyma empirysty, przy wykonaniu odpowiednich pomiarów poziomów hormonów (oksytocyna, wazopresyna czy serotonina), dostrzeżemy miłość w aspekcie neurohormonalnego przywiązania, które będzie tu stanowić obiekt empiryczny. Wyszczególnienie aspektów badania danego zjawiska, metod oraz osoby przeprowadzającej badanie zawiera tabela 4.

¹⁶ Epistemologia w rozumieniu Ajdukiewicza, za Janem Woleńskim, dz. cyt., s. 16.

¹⁷ Zob. J. Brzeziński, *Metodologia badań psychologicznych*, PWN, Warszawa 2007.

¹⁸ Zob. S. Esbjörn-Hargens, M.E. Zimmerman, dz. cyt.

¹⁹ Por. także S. Esbjörn-Hargens, *Ontology to climate change: Integral pluralism and the enactment of multiple objects*, w: „Journal of Integral Theory and Practice” 2011 nr 5(1), s. 146.

²⁰ Tamże, s. 145; por. także T. Murray (2011), *Toward Post-metaphysical Enactments: On Epistemic Drives, Negative Capability, and Indeterminacy Analysis*, w: „Integral Review” 2011 nr 7(2), s. 92–125.

Tabela 4. Aspekty integralnego poznania miłości – IOP, IMP, IEM.

KTO BADA? PERSPEKTYWA PRZYJ- MOWANA PRZEZ BADA- CZA/ PROFESJA	JAK BADA? REPREZENTATYWNE METODY/ SPOSOBY BADANIA	CO BADA? OBIEKT BADANY, URUCHAMIANA PER- SPEKTYWA SPOJRZENIA NA OBIEKT (MIŁOŚĆ)
Fenomenolog #1 (np. psycholog, psychoterapeuta, filozof)	Systematyczna introspekcja, indywidualne sesje terapeutyczne	Miłość - głębokie uczucie (fenomenologiczne obiekty)
Strukturalista #2 (np. psycholog)	Wywiad pogłębiony	Patologie miłości, zaburzenia więzi (struktury miłości)
Hermeneuta #3 (np. filolog, psycholog, socjolog)	Analiza dzieł historycznych itp.	Miłość dworska, chrześcijańska, platoniczna itp. (obiekty hermeneutyczne)
Antropolog kulturowy #4 (np. socjolog)	Rozmowy, wywiady	Współczesne zachowania erotyczne; socjoerotyka ¹ (kulturowe obiekty antropologiczne)
Naukowiec autopoietyczny #5	<i>brak</i>	<i>brak</i> (obiekty autopoietyczne)
Empirysta #6 (np. lekarz, biochemik)	Pomiary (np. poziomy niektórych hormonów), monitorowanie reakcji fizjologicznych (pocenie się, przyspieszone bicie serca wskutek działania adrenaliny)	Miłość – konstrukt biochemiczny, fizjologiczny (obiekty empiryczne)
Naukowiec społecznej autopoiesis #7	Zogniskowane wywiady grupowe	Kod miłości (kod komunikacyjny) (społeczne obiekty autopoietyczne)
Teoretyk systemów #8	Analizy interakcji behawioralnych	Zachowania miłosne w systemie np. rodzinnym (systemy)

Źródło: Aneta Gop – opracowanie własne na podstawie S. Esbjörn-Hargens²¹.

²¹ Por. S. Esbjörn-Hargens, *Ontology to climate...*, dz. cyt., s. 147; K.J. Bowman, *Integral scientific...*, dz. cyt., s. 54–66.

Podsumowanie

Wyrastający z Wilberowskiej metateorii integralnej Integralny Pluralizm Metodologiczny rozumiany jest jako zbiór paradygmatów lub praktyk społecznych i obejmuje sprawdzone prawdy głównych metodologii. Twórczo rozbudowany integralny model badawczy, wzbogacony o aspekty ontologiczne i epistemologiczne, posiada duże możliwości eksplorowania zjawisk, co obrazuje analizowany w artykule przykład miłości pedagogicznej. Model IMP ukazuje zarazem, w jaki sposób badacz może łączyć strategie ilościowe i jakościowe na przekór ich wzajemnej, częstej niezyczliwości czy wykluczającym praktykom. Integralne ujęcie fenomenu miłości pedagogicznej ugruntowane jest w Wilberowskiej koncepcji szerokiego empiryzmu, który całą wiedzę wywodzi z bezpośredniego doświadczenia i poddaje sprawdzalności wszystkie twierdzenia²².

Bibliografia

- Bowman, K.J., *Integral scientific pluralism*, w: „Journal of Integral Theory and Practice” 2012a nr 7(1), s. 54–66.
- Bowman, K.J., *Holarchical field theory*, w: „Journal of Integral Theory and Practice” 2012b nr 7(3), s. 30–48.
- Brzeziński J., *Metodologia badań psychologicznych*, PWN, Warszawa 2007.
- Creswell, J., Tashakkori, A., *Editorial: Differing perspectives on mixed methods research*, w: „Journal of Mixed Methods Research” 2007 nr 1(4), s. 309–332.
- Esbjörn-Hargens, S., *Ontology to climate change: Integral pluralism and the enactment of multiple objects*, w: „Journal of Integral Theory and Practice” 2011 nr 5(1), s. 143–174.
- Esbjörn-Hargens S., *An overview of Integral Theory: An all-inclusive framework for the twenty-first century*, w: *Integral theory in action: Applied, theoretical, and constructive perspectives on the AQAL Model*, red. tenże, SUNY Press, New York 2010.
- Esbjörn-Hargens, S., & Zimmerman. M. E., *Integral ecology: Uniting multiple perspectives on the natural world*, Integral Books, New York 2009.
- Esbjörn-Hargens S., *Integral research: A multi-method approach to investigating phenomena*, w: „Constructivism in the Human Sciences” 2006 nr 11(1).
- Esbjörn-Hargens S., Wilber K., *Toward a comprehensive integration of science and religion: A post-metaphysical approach*, w: *The Oxford Handbook*

²² Por. K. Wilber, *Małżeństwo rozumu...*, dz. cyt., s. 183.

- of Religion and Science*, red. P. Clayton, Z. Simpson, Oxford University Press, Oxford 2006.
- Hedlund, N., *Integrally Researching Integral Research: Enactive Perspectives on the Future of the Field*, w: „Journal of Integral Theory and Practice” 2010 nr 5(2), s. 1–30.
- Kielar M.B., *Integralna wizja Kena Wilbera i jej zastosowanie w edukacji*, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, Warszawa 2012.
- Kielar M.B., Gop A., *Integralny Pluralizm Metodologiczny. Teoria i badania naukowe*, Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, Warszawa 2012.
- Murray T., *Toward Post-metaphysical Enactments: On Epistemic Drives, Negative Capability, and Indeterminacy Analysis*, w: „Integral Review” 2011 nr 7(2), s. 92–125.
- Wilber K., *Małżeństwo rozumu z duszą. Integracja nauki i religii*, tłum. H. Smagacz, Wydawnictwo Jacek Santorski & Co Agencja Wydawnicza, Warszawa 2008.
- Wilber, K., Patten T., Leonard, A., Morelli, M., *Integral Life Practice: A 21st-Century Blueprint for Physical Health, Emotional Balance, Mental Clarity, and Spiritual Awakening*, Shambhala, Boston&London 2008.
- Woleński, J., *Epistemologia. Poznanie, prawda, wiedza, realizm*, PWN, Warszawa 2005.

Love phenomenon in advanced Integral Methodological Pluralism

Article brings closer the phenomena of pedagogical love from the angle of Integral Methodological Pluralism (IMP), a meta-methodology based on Ken Wilber’s integral theory. At the beginning, authors describe the well-developed version of IMP - Nicolas Hedlund’s spectral model of integral research. Next they introduce some of main phases of integral research. At the end, they describe the sophisticated model – Sean Esbjörn-Hargens’s Integral Pluralism. Pedagogical love is deeply analyzed in the context of described models.